

OVER TAAL EN DIALOOG

D. LaCapra, tekst en context

Paul Kuper

Dominick LaCapra is een Amerikaanse intellectueel historicus met een grote belangstelling voor de literatuurwetenschappen en de filosofie. Hij publiceerde onder anderen werk over Sartre en Flaubert's *Madame Bovary*. In 1983 kwam een bundel met theoretische artikelen van LaCapra uit onder de titel *Rethinking intellectual history: texts, contexts, language*. Het eerste artikel hieruit 'Rethinking intellectual History and reading text' kan beschouwd worden als LaCapra's theoretische *statement* aangaande de intellectuele geschiedschrijving.¹ LaCapra heeft zijn teksten onomwonden titels meegegeven. *Rethinking intellectual history* staat uiterst helder voor een heroverweging aangaande de positie en werkwijze van de intellectuele geschiedschrijving; het zijn de begrippen tekst, context, taal en lezen die hierbij centraal staan.

Enige bijzondere aandacht voor deze begrippen kan het verdere verloop van dit artikel misschien verduidelijken. Tekst staat onomwonden voor het geheel van bewoordingen waarin een geschrift, een toespraak enzovoorts is vervat. Het is hiermee evident dat de tekst taalkundig van aard is en dat onze opvatting aangaande taal dus ook in hoge mate onze opinie over tekst bepaalt. Anders geformuleerd: als ons inzicht aangaande taal verandert, verandert ook ons inzicht in het begrip tekst. In de geschiedschrijving is het gebruikelijk tekstueel bronnenmateriaal te plaatsen in een context, het verband waarin zich iets voordoet, om daarmee grip te krijgen op de betekenis van deze teksten. Het geschrift *Du contrat social ou principes du droit politique* van J.J. Rousseau bijvoorbeeld kan men ter bestudering plaatsen in vele contexten: -de Romantiek, -Rousseau's leven of zijn gehele oeuvre, -de pure filosofie en zo meer. Het is van belang te realiseren dat de historische discipline in zeer hoge mate een tekstueel gebeuren is aangezien haar onderwerp, het verleden, voorbij is en daarmee als afwezig beschouwd kan worden. Dit gegeven kan verstrekkende gevolgen hebben voor de status van het begrip context in de geschiedschrijving. Het moge duidelijk zijn dat een heroverweging van de verhouding tussen de begrippen taal, tekst en context zoals LaCapra die voorstelt een zaak van het nodige belang is.

De mij hier genereus geboden ruimte om enig licht te werpen op LaCapra's ideeën aangaande tekst en context biedt geen mogelijkheid om te streven naar enige vorm van volledigheid. Ik heb mijzelf daarom op het standpunt gesteld dat dit artikel slechts een poging tot een stimulans kan zijn. Een stimulans tot verdergaande interesse in LaCapra's gedachtengoed. Een ieder die een werk van LaCapra ter hand neemt zal hierbij spoedig bemerken dat

1 D. LaCapra, *Rethinking intellectual history: texts, contexts, language* (Ithaca 1983), eerste artikel, 'Rethinking intellectual history and reading texts', 23-73.

deze er een gecompliceerd taalgebruik op nahoudt. In feite doet LaCapra hiermee niets anders dan vormgeven aan zijn centrale thema; *de taal als complex fenomeen*. LaCapra heeft zichzelf hiermee geplaatst in een wijdverspreide stroming binnen de taalfilosofie. Een ontwikkeling richting de retorica die in de filosofie, de literatuurwetenschap en de geschiedtheorie nog immer veel stof doet opwaaien. Deze denkrichting kent mijns inziens drie exponenten. De Amerikaanse filosoof R. Rorty en zijn *anti-foundationalism*, de Franse filosoof M. Foucault en zijn ideeën aangaande *épistème* en *discours*, en als laatste de eveneens Franse filosoof J. Derrida welke doorgaans wordt geassocieerd met het deconstructivisme.² In 1973 publiceerde de Amerikaanse historicus en geschiedfilosoof Hayden White het werk *Metahistory* en introduceerde hiermee de "linguistic turn" in de historische discipline.³ White volgt hierbij op onafhankelijke wijze de bakens die door Foucault reeds waren uitgezet. Een plaatsbepaling van LaCapra in het intellectuele veld kan geschieden door hem samen met en tegenover White te zien. Beide zijn theoretiserende en praktiserende historici in de intellectuele geschiedschrijving met een vergaande preoccupatie aangaande de taal. Waar White echter Foucault volgt, volgt LaCapra Derrida bijvoorbeeld in zijn deconstructie van Whites tropologische theorie.⁴

In dit artikel wil ik proberen enig licht te werpen op LaCapra's ideeën aangaande de intellectuele geschiedschrijving aan de hand van het eerste artikel uit voornoemd werk: *Rethinking intellectual history and reading texts*. Het is voor een goed begrip van LaCapra's theoretische ideeën van het uiterste belang steeds voor ogen te houden dat hij het heeft over intellectuele geschiedenis, en meer specifiek over datgene waar deze zich volgens hem mee bezig moet houden, namelijk de zogenaamde "great texts". Hierbij kan men zich bijvoorbeeld werken van Marx, Nietzsche, Dostojevski, of Wittgenstein voorstellen. Deze *great texts* zijn voor LaCapra de parels van de westerse culturele geschiedenis. LaCapra's ideeën centreren zich in een ultieme vorm rond de begrippen taal, tekst en context.

If intellectual history is anything, it is a history of the situated uses of language constitutive of significant texts. ...the rethinking of intellectual history by the way of the text-context problem raises the issue of language, which is the leitmotif of this book.⁵

Voor een goed begrip van het onderhavige onderwerp wil ik allereerst enige woorden wijden aan de LaCapra's theoretische positie aangaande taal.

-
- 2 Voor een bijzondere heldere omschrijving van de retorische taalopvatting zie, F.R. Ankersmit, *De navel van de geschiedenis* (Groningen 1990) 203-215. En verder: R. Rorty, *Philosophy and the mirror of nature* (Princeton 1979), met name het laatste deel. S. IJsseling ed., *Jacques Derrida een inleiding in zijn denken* (Baarn 1986), met name het tweede hoofdstuk. Voor een eenvoudige uitleg van Foucaults gedachtengoed zie: F.R. Ankersmit, *Denken over geschiedenis* (Groningen 1986) 255-260.
 - 3 H. White, *Metahistory: the historical imagination in nineteenth-century Europe* (Baltimore 1973).
 - 4 Zie voor een nadere plaatsbepaling L.S.Kramer, 'Literature, criticism, and historical imagination: the literary challenge of Hayden White and Dominick LaCapra' in: L. Hunt ed., *The new cultural history* (Berkeley 1989) 97-130.
 - 5 D. LaCapra, *Rethinking intellectual history*, 18-19.

LaCapra neemt overduidelijk afstand van de positivistische notie aangaande de zogenaamde transparantie van de taal. De transparantiethese staat hierbij voor het idee dat taal een helder en eenduidig medium zou zijn. Men kan zich dit voorstellen als een tekst waar men doorheen kijkt en zicht heeft op datgene waar de tekst over gaat, het object. LaCapra verwerpt dit idee en kiest voor de positie van de opaciteit. Opaciteit is hierbij afgeleid van *opaque*, wat ondoorzichtig betekent. Het object, dat waar de tekst over gaat, verdwijnt hierbij grotendeels uit beeld. Wat rest is de tekst zelf, als vanzelfsprekend richt zich hierbij de aandacht op de taal die in de tekst gebezigd wordt. Centraal staat desgevolg de interpretatie van de tekst; anders geformuleerd, wat is de betekenis van de taal in de tekst? Het moge duidelijk zijn dat de ontwikkeling richting de retorica binnen de taalfilosofische stroming berust op de aanvaarding van de opaciteit van de taal, LaCapra is in deze dus niet origineel. Het is eerder zo dat hij hiermee voldoet aan de eisen van wat al de nieuwe orthodoxie wordt genoemd.

"The cliché that something can be understood only in context has long been the historian's bread."⁶ Bij de verklaring en interpretatie van een tekst werd en wordt in de (intellectuele) geschiedschrijving bijna als vanzelfsprekend verwezen naar een of de context. Het is deze schijnbaar zo voor de hand liggende relatie tussen tekst en context die LaCapra aan een zeer gedegen *onderzoek* onderwerpt. Het woord onderzoek verdient hier benadrukking omdat het geenszins zo is dat LaCapra duidelijke nieuwe theoretische posities wil innemen. Dit probeert hij zelfs bewust te vermijden; LaCapra volgt hierin heel duidelijk de inzichten van theoretici als Rorty en Derrida die zich verzetten tegen de instelling van nieuwe epistemologische standaarden. LaCapra wil geenszins de wet voorschrijven, echter eerder aansporen tot een kritisch onderzoek naar de huidige methoden in de intellectuele geschiedschrijving.

LaCapra probeert een aanzet te geven om de aandacht van de contextuele aanpak te verschuiven naar het taalkundige van de tekst. Zijn grootste bezwaar tegen de traditionele intellectuele geschiedschrijving is de toepassing van een reductionistische methode. Wat zoveel wil zeggen als een synoptische inhoudsweergave van datgene wat men beschouwt als de essentie van de bestudeerde tekst; de tekst wordt gereduceerd tot de essentie. Deze geformuleerde essentie wordt achtereenvolgens geplaatst in een context, ter bevestiging of nuancering van deze context. De context levert hierbij de verklaring van de essentie van de tekst. Ter illustratie van deze reductionistische methode kan men denken aan het gigantisch grote en complexe oeuvre van Marx waaruit een betrekkelijk simpele en eenduidige marxistische theorie als essentie werd geabstraheerd.⁷ Deze marxistische theorie als context vormt de verklarende matrix bij de lezing van Marx' oeuvre, alles uit Marx' teksten wat niet een direct verband toont met deze context blijft onopgemerkt achter.

LaCapra introduceert het begrippenpaar "worklike" en "documentary" als inherente aspecten van elke tekst om zijn bezwaren tegen deze aanpak vorm te geven. *Documentary* staat hierbij voor de in de tekst vermelde feitelijk-

6 Ibidem, 14.

7 Ibidem, hoofdstukken 8, 9 en 10.

heden en *worklike* voor de meer literaire aspecten van de tekst. Men kan zich dit als volgt voorstellen. Een belastingbiljet bevat voornamelijk feitelijkheden maar kent ook complexere formuleringen. Een roman daarentegen bestaat grotendeels uit literaire formuleringen maar kan niet zonder feitelijkheden, omdat het verhaal anders 'in de lucht blijft hangen'. De reductionistische methode heeft voornamelijk oog voor de *documentary* feitelijkheden van een tekst waardoor er voor de *worklike* aspecten in deze reductionistische methode geen plaats is. LaCapra betoogt nu dat een intellectuele geschiedenis die zich bezighoudt met de bestudering van *great texts* zich niet kan veroorloven de *worklike* aspecten op deze wijze buiten beschouwing te laten. Zijn argumentatie voor dit voorstel ligt besloten in het volgende citaat:

What is meant by the term 'text'? It may initially be seen as a situated use of language marked by a tense interaction between mutually implicated yet at times contestatory tendencies.⁸

LaCapra hanteert een visie op taal die in gecompliceerdheid verder gaat dan de opaciteitsvisie. De literaire aspecten van een tekst vindt men niet terug in een synoptische inhoudsweergave van de 'essentie' van de desbetreffende tekst. Hij dringt daarom aan op een kritische bestudering van de *integrale* teksten, waarbij de nadruk moet liggen op de *worklike* aspecten van de toegepaste taal. Dit omdat het juist de *great texts* zijn die een uiterst complex taalgebruik kennen. Hier ontstaat bij LaCapra een logische cirkelredentatie, want het criterium van een *great text* is het complexe, literaire taalgebruik. Dit criterium dient vervolgens het uitgangspunt te zijn bij de bestudering van diezelfde tekst.

LaCapra behandelt zes verschillende contexten die als uitgangspunt kunnen dienen bij de bestudering van een tekst; -de intentie van de schrijver, -de psychobiografische achtergrond van de schrijver, -de maatschappij, -de cultuur, -het oeuvre, -*modes of discourse*. LaCapra komt bij de behandeling van deze contexten tot de mijns inziens knappe en juiste conclusie dat deze contexten in feite net zo tekstueel zijn als de tekst welke het uitgangspunt vormt in de intellectuele geschiedschrijving.⁹ In de geschiedschrijving kennen we geen buiten-talige contexten. Aangezien het verleden als afwezig beschouwd moet worden, hebben we niet te maken met vaststaande entiteiten maar met een eindeloos proliferende reeks "herschrijvingen". Elke omschrijving van een cultuur, maatschappij of iemands leven heeft een linguïstisch karakter. En *de* context als een eenduidige en vaststaande entiteit valt binnen de huidige historische discipline niet te verwachten, elke historische omschrijving is slechts *een* omschrijving. De context als middel tot verklaring dan wel interpretatie van een tekst kent daarmee in feite dezelfde taalproblemen als de tekst die het uitgangspunt vormde. De tekst en de context zijn beide taalkundig van aard, waarbij de tekst als entiteit gegeven is terwijl *de* context als zodanig niet voorhanden is, en er gesproken dient te worden over *een* context in de zin van een historische omschrijving. "For the historian, the very

8 Ibidem, 26.

9 Ibidem, 27, 36-61.

reconstruction of a 'context' or a 'reality' takes place on the basis of 'textualized' remainders of the past."¹⁰

LaCapra merkt op dat de contextuele benadering meer problemen kan oproepen dan dat het oplost. Dit wil echter geenszins zeggen dat LaCapra het idee van context van de hand wijst. Het gaat hem erom aan te tonen dat wat als standaard-oplossing wordt beschouwd, de context, in feite deel is van hetzelfde probleem. LaCapra probeert niet een andere eenzijdige methode in te stellen, maar een samenwerking, dan wel dialoog te stimuleren. De *documentary*, feitelijke benadering en de dialogische, *worklike* benadering gaan een dialoog aan. De contextuele en tekstuele benadering sluiten elkaar dus niet uit maar vullen elkaar aan in de bestudering van de *great texts*, waarbij de contextuele bijdrage er zorg voor draagt dat de meer literaire benadering van de tekst niet onverantwoordelijk wordt.¹¹ De *contestatory tendencies* die inherent zijn aan het complexe en ondoorzichtige taalgebruik in een great text verlangen dat deze tekst niet louter verklaard wordt door middel van een reductionistische methode welke een geabstraheerde essentie in verband brengt met een context; een context die linguïstisch gezien net zo problematisch is als de tekst zelf. Nee, deze taalopvatting verlangt een methode die oog heeft voor de literaire, *worklike* aspecten in de integrale tekst.

Resumerend, teksten en contexten zijn beide taalkundig van aard. De (complexe) taal van de *great text* vormt het uitgangspunt, met de nadruk op literaire aspecten in plaats van feitelijke. Meerdere taalkundige contexten vormen hierbij een mogelijk referentiekader. Het gaat hier om meerdere 'vormen' van intertekstualiteit welke LaCapra zelf graag associeert met dialoog.

De in de tekst gehanteerde taal wordt beschouwd als *opaque*, niet eenduidig. Er is sprake van tegengestelde tendensen in de betekenis van de gehanteerde taal. LaCapra gebruikt hierbij zelf het begrip *double voicing*, anders geformuleerd de betekenis van de taal lijkt in debat met zichzelf, intertekstualiteit. De tekst berust op en bestaat uit voorgaande teksten, intertekstualiteit. De tekst wordt gebruikt in en geeft aanleiding tot andere teksten, intertekstualiteit. De tekst refereert aan (altijd) meerdere tekstuele contexten, intertekstualiteit. Het is de, door LaCapra gecompliceerde, taak van de intellectueel historicus een dialoog aan te gaan met de taal van de tekst en te voorzien hoe deze tekst in andere intertekstuele dialogen verwickeld is.

Meerdere wenkbrauwen zullen inmiddels tot ver boven de brilrand gestegen zijn; *contestatory tendencies*, *double voicing*, intertekstualiteit? Wat is er toch zo bijzonder aan taal en meer specifiek wat is er zo bijzonder aan de taal die gebezigd wordt in de *great text*? LaCapra is over deze kwestie zeer expliciet. "If intellectual history is anything, it is a history of the situated uses of language constitutive of significant texts. In this sense, nothing related to the problem of language is alien to it...Texts are events in the history of language."¹²

10 Ibidem, 27.

11 Ibidem, 64.

12 Ibidem, 19 en 65.

In een defensieve poging de *great texts* te herwaarderen werpt LaCapra een aantal vragen op die direct gelieerd zijn met het taalgebruik in de *great texts*. Zijn de *great texts* van speciaal belang niet in hun bevestiging of reflectie van algemene belangen, maar om Nietzsche te parafraseren, in de exceptionele manier waarop ze gemeenschappelijke thema's behandelen?¹³ Zijn ze vaak of zelfs typerend betrokken in processen die werken of refereren aan alledaagse assumpties en deze tegelijkertijd betwisten, soms zelfs radicaal? Proberen sommige werken iets te bevestigen of te vestigen -een waarde, een patroon van samenhang, een systeem, een genre- om het tegelijk te betwifelen? Wordt in deze vragen over de beoordeling van de *great texts* misschien iets gevoeld wat niet wordt vermeld in reductieve interpretaties? LaCapra wil van de zogenaamde reductieve essentie terugkeren naar het taalprobleem van de gehele tekst. De intellectueel historicus moet het unieke van de taal in de *great text* erkennen en daarmee in dialoog treden. De keuze voor de opaciteit van de taal krijgt hiermee bij LaCapra een vergaande invulling. LaCapra baseert mijns inziens deze positie aangaande taal voornamelijk op twee personen, te weten Bakhtin en Derrida. Beide wil ik hieronder in connectie met LaCapra behandelen.¹⁴

De Russische linguïst Bakhtin (1895-1975) wordt door LaCapra op meerdere plaatsen in zijn werk uitgebreid behandeld en zeer zeker positief benaderd.¹⁵ Bakhtin is bekend geworden door zijn studies over het werk van Dostoevski en Rabelais. Bakhtin maakt in zijn romanstudies gebruik van het concept van 'carnavalisatie'. Een concept dat staat voor een vorm van destabilisering van betekenisverhoudingen. Bij een nadere invulling zal ik proberen LaCapra's visie te volgen. Het carnaval, afgeleid van de sociale betekenis, bewerkstelligt een ambivalente interactie tussen alle basis-tegenstellingen in taal en leven; een soort vrolijk relativisme waar de polen niet puur binair meer zijn, maar in contact met elkaar staan. Deze ambivalentie is niet beperkt tot taal maar raakt alle belangrijke dimensies van het bestaan, welke zijn verbonden met betekenisvolle processen (zonder betekenis geen tegenstelling). Het carnaval heeft, als het goed is, een algemene vervanging van normale assumpties tot gevolg. Bakhtins 'carnavalisatie' is echter grotendeels gebaseerd op zijn linguïstische opvattingen. Een uiterst belangrijk citaat van Bakhtin: "Positive and negative elements are, of course, inherent in every word of a living speech. There are no indifferent, neutral words; there can only be artificially neutralized words."¹⁶ Anders geformuleerd, 'carnavalisatie' in de taal staat voor de opvatting dat er in een tekst niet altijd staat wat er staat. De woorden zijn niet neutraal maar kennen een positieve en negatieve kant. Deze opvatting geeft ruimte aan ideeën als *double voicing* en *contestatory tendencies*. Hierbij lijkt het logisch te stellen dat hoe complexer de tekst hoe ambivalenter en minder eenduidig de betekenis is die aan een tekst toegeschreven kan worden. Het ontbreken van neutrale woorden betekent eveneens dat het geven van een synoptische essentie door middel van een

13 Ibidem, 28.

14 Derrida wordt hierbij slechts zeer kort behandeld aangezien deze filosoof reeds in een ander artikel besproken wordt.

15 D. LaCapra, 'Bakhtin, Marxisme, and the carnivalesque', in: *Rethinking*, 291-324.

16 Citaat gebruikt door LaCapra uit: M. Bakhtin, *Rabelais and his world*, 432.

reductionistische methode hogelijk problematisch wordt. De *documentary* aanpak lijkt hier gerechtigd plaats te moeten maken voor een *worklike* benadering. Bahktins opvatting is natuurlijk een overduidelijke exponent van de reeds genoemde taalfilosofie.

Voor Bahktin is taal een betekenisgevend gebeuren in samenlevingen en meer speciaal in collectieve fenomenen zoals genres. Bahktin brengt als het ware een vorm van organisatie aan in grotere eenheden in de taal. Het genre is hierbij een voorbeeld van een discursief instituut (vrij vertaald taaleenheid) naar Bahktins mening. Een genre oefent invloed uit op het schrijfsproces als ook op de mogelijkheden daarvoor. Het gaat Bahktin om twee referentiekaders van taal. Enerzijds refereert taal aan zijn object, anderzijds refereert het aan andere gebruiken van diezelfde taal en discursieve praktijken. Anders gezegd de taal gaat ergens over (*documentary*/feitelijk) en het taalgebruik wordt beïnvloed door andere, voorgaande taalgebruikers uit hetzelfde genre (*worklike*/literair). Bahktin heeft net als LaCapra meer interesse voor het tweede dan het eerste referentiekader.

LaCapra stelt dat Bahktins opvatting over een actieve en wederzijdse relatie tussen een genre en belangrijke teksten nog krachtiger wordt door zijn drie concepten: heteroglossia, dialogisatie, en responsief begrip. Deze zijn nauw verwant aan het concept van carnavalisatie. Heteroglossia staat voor de objectieve conditie van taal gekenmerkt door een pluraliteit van perspectieven en waarde-geladen, ideologische praktijken die in een uitdagende context staan met elkaar. In gewone-mensen-taal kan men zich taal voorstellen als een zandvlakte, waarin door gebruik blijvende sporen worden achtergelaten. Iedereen laat op zijn eigen manier zijn eigen sporen na die eindeloos door elkaar gaan lopen. Taal wordt hiermee in feite een overbevolkt medium (door de intenties van anderen), dat zich niet zomaar, zonder meer ondergeschikt maakt aan de intenties van de gebruikers. Het concept van dialogisatie benoemt vervolgens de staat waarin de taal verkeert wanneer 'sprekers', die altijd al betrokken zijn in symbolische uitwisselingen met andere taalgebruikers, gebruik maken van diezelfde taal. In vereenvoudigde vorm: de betekenis van mijn taalgebruik wordt beïnvloed en bepaald door hen die mij zijn voorgedaan in dat gebruik en daar hun sporen in achter hebben gelaten. Responsief begrip blijft door LaCapra 'onuitgelegd', maar het staat mijns inziens voor een interpretatie van taalgebruik die rekening houdt met de gevolgen van de twee voorafgaande concepten.¹⁷

De roman was voor Bahktin de diepste en volste expressie van dialogische heteroglossia. Het moge duidelijk zijn dat LaCapra Bahktins gedachtengoed uiterst bruikbaar acht om zijn eigen ideeën aangaande de positie van de taal uit de *great texts* vorm te geven. Carnavalisatie en dialogische heteroglossia vormen voor LaCapra uiterst bruikbare literatuurwetenschappelijke handvatten om te kunnen beweren dat de intellectuele geschiedschrijving de aandacht zou moeten verleggen van de context naar de eigenlijke tekst.

Waar Bahktin als linguïst zijn invloed uitoefent op LaCapra, is dat Derrida als filosoof. Jacques Derrida wordt hierbij onvermijdelijk in verband gezien met het deconstructivisme. Volgens Derrida heeft elke categorie altijd

17 Ibidem, 310-316.

tegenovergestelde tendensen. Deze tegenovergestelde tendensen zitten altijd al binnen de categorie, waar ze (de tendensen) tegenover staan. L.S. Kramer geeft de volgende voorbeelden: -het is onmogelijk om licht te begrijpen zonder duisternis, -aanwezigheid zonder afwezigheid.¹⁸ Elk concept overlapt of vormt een aanvulling op het andere concept en daarmee wordt de mogelijkheid van een complete of pure identiteit uitgesloten. Derrida's inzichten mogen volgens Kramer 'het concept van complementariteit' genoemd worden en LaCapra doet dat ook. Deze complementariteit toont volgens LaCapra aan dat historici die constant proberen het verleden in categorieën onder te brengen hiermee zowel de complexiteit van het historische gebeuren als dat van teksten geweld aandoen. Hiermee wil LaCapra niet zeggen dat analytische verschillen verlaten moeten worden, maar het geeft wel aan dat er meer aandacht moet komen voor de manier waarop categorieën elkaar overlappen dan wel tegenspreken. Derrida's eigen deconstructivistische studies passen vanzelfsprekend precies bij LaCapra's denkbeelden. De manier waarop Derrida teksten ontleedt, is het beste voorbeeld van concentratie op de taal van de tekst die LaCapra zich kan wensen.

Derrida's complementariteit en Bahktins carnavaliserende stemmen in zoverre overeen dat beide concepten tegengestelde richtingen 'verenigen' in één entiteit. Gesteund door deze twee theoretici kan LaCapra het fiasco van de eenduidigheid verkondigen. Hierdoor kan hij het reductionisme in de intellectuele geschiedschrijving afschrijven ten gunste van een dialectische aanpak die zich ten volle bewust is van de complexiteit van de *great texts*.

Rethinking intellectual history: texts contexts language is een waardevolle bijdrage aan het geschiedfilosofische debat omtrent de relatie tekst en context. LaCapra toont mijns inziens overtuigend aan dat een puur kontekstuele benadering in de intellectuele geschiedschrijving meer problemen kan oproepen dan het oplost. Wat LaCapra vraagt, is een onderkenning van de complexiteit van de taal van de *great texts*, en van het feit dat contexten net zo tekstueel zijn als teksten. Het gaat niet om de instelling van één standaard onderzoeksmethode, maar om de bewerkstelling van een voortdurende dialoog, een dialoog met het verleden. De tekst wordt hierbij gezien als een historische gebeurtenis. LaCapra vraagt de intellectueel historicus in feite een *dialoog* aan te gaan met de complexe *dialoog* die de tekst behelst. Een dialoog met de tegengestelde tendensen in de taal. Een dialoog met het intertekstuele netwerk waarin de tekst zich bevindt ten opzichte van andere teksten. En, niet onbelangrijk maar ook niet zaligmakend, een dialoog met de verschillende tekstuele contexten. Wat LaCapra de intellectuele geschiedschrijving voorstelt is bepaald geen sinecure, maar dat is haar onderwerp ook niet.

18 L.S. Kramer, 'Literature, criticism, and historical imagination', in: L. Hunt, *The new cultural history* (Berkeley 1989) 112-113.